

Mateiu I.
Caragiale
CRAII
DE
CURTEA-VECHE

cu ilustrații de
Răzvan Luscov

HUMANITAS

MO MONITORUL OFICIAL
Editură și Tipografie

Urăse scrisorile. Nu știi să fi primit de când sunt decât una, de la bunul meu amic Uhry, care să-mi fi adus o veste fericită. Am groază de scrisori. Pe atunci le ardeam fără să le deschid.

Asta era soarta ce o aștepta și pe noua sosită. Cunoscând scrisul, ghicisem cuprinsul. Știam pe de rost nesărata plachie de sfaturi și de dojene ce mi se slujea de-acasă cam la fiecare început de lună; sfaturi să purced cu bărbăție pe calea muncii, dojene că nu mă mai înduplecam să purced odată. Și, în coadă, nelipsita urare ca Dumnezeu să mă aibă în sfânta sa pază.

Amin! în halul însă în care mă găseam mi-ar fi fost peste putință să pornesc pe orice fel de cale. Nici în pat nu mă puteam mișca. Deșurubat de la încheieturi, cu șalele frânte, mi se părea că ajunsesem în stare de piftie. În mintea mea aburită miji frica să nu mă fi lovit damblaua.

Nu, dar în sfârșit mă răzbise. De o lună, pe tăcute și nerăsuflete, cu nădejde și temeii, o dusesem într-o băutură, un craillac, un joc. În anii din urmă, fusesem greu încercat de împrejurări; mica mea luntre o bătuseră valuri mari. Mă apăraser prost și, scârbit de toate peste măsură, năzuisem să aflu într-o viață de stricăciune uitarea.

O luasem numai cam repede și mă vedeam în curând silit să depun armele. Mă lăsau puterile. În acea seară, eram în așa hal de sfârșeală că n-aș fi crezut să mă pot scula nici să fi luat casa foc. Dar deodată mă pomenii cu mine în mijlocul odăii, în picioare, uitându-mă speriat la ceasornic. Mi-adusesem aminte că eram poftit la masă de Pantazi.

Ce noroc că mă deșteptase; mare noroc! Privii acum cu recunoștință scrisoarea părintească; fără ea scăpam întâlnirea cu cel mai scump prieten.

Craii de curtea veche de Mateiu Caragiale
editura Humanitas,
lansarea duminica 22 noiembrie, ora 13.30
la targul de carte Gaudeamus
standul editurii Humanitas
va rog verificati programul lansarilor,
intervin schimbari.

Scurta descriere a cartii:
Peste 400 de pagini (27x27cm) full-color,
peste 600 de ilustratii ce insotesc textul in paralel.

Craii de Curtea Veche de Mateiu Caragiale a fost și va rămâne una din operele cele mai repute ale literaturii române, căreia mulți "mateini" îi dedică un adevărat cult. Pricina acestei reputații este mai întâi perfecția ei artistică: într-o minunată concizie se vădese în Craii o perfecțiune stilistică și o măiestrie epică fără pereche. În același timp, opera lui Matei Caragiale este o evocare plină de farmec amar, de nostalgie sfâșietoare a Bucureștilor, în chipurile sale vechi, de pe la jumătatea secolului al nouăsprezecelea până în preajma primului război mondial. Un soi de blestem, natura și omul, seismele, războaiele, au atacat constant acest patrimoniu, l-au ruinat și l-au făcut, în cele din urmă, să dispară, după ce generațiile de edili neinspirati vor fi desăvârșit distrugerea.

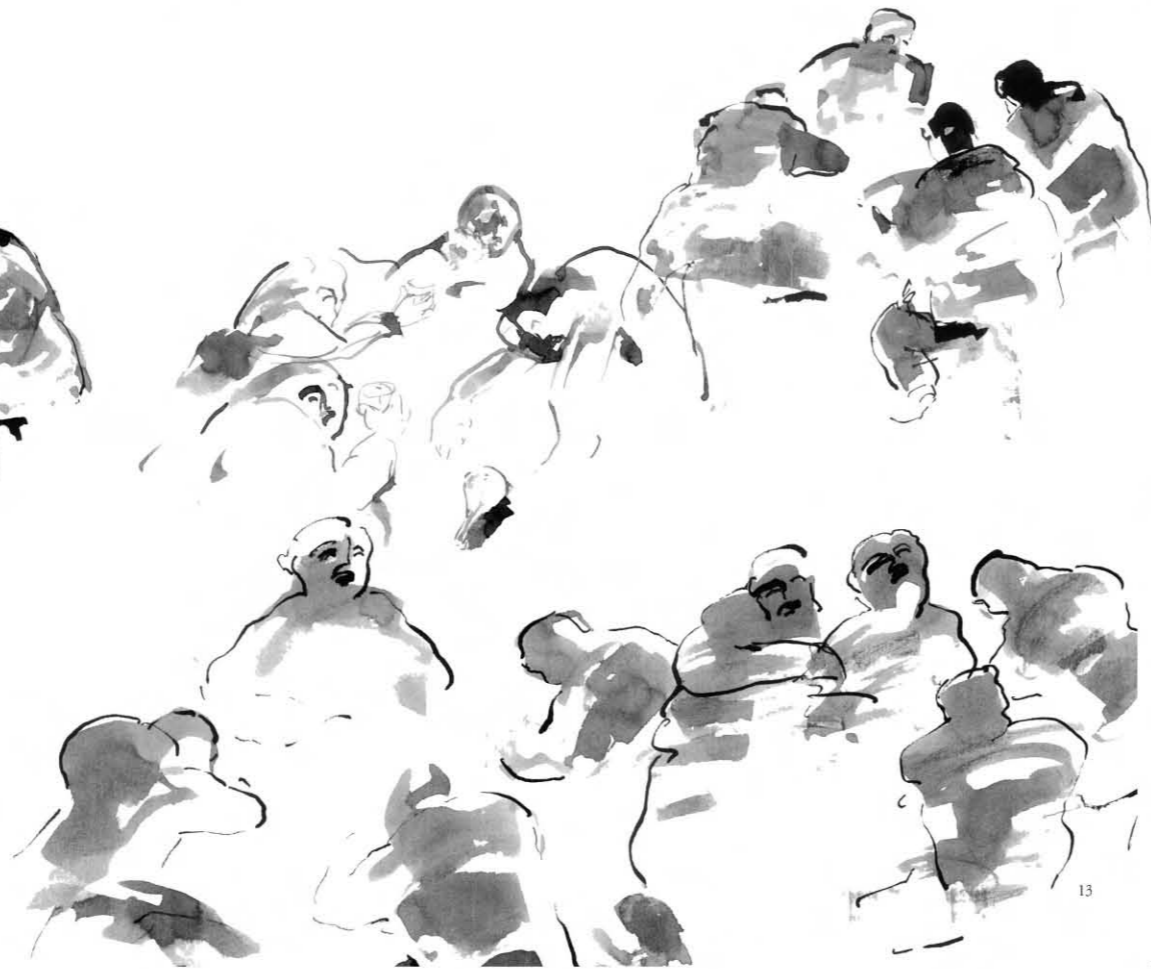
A iubi profund Craii înseamnă a face să re trăiască în imaginar Bucureștii aceia. Desenator și acvarelist de imens talent, Răzvan Luscov s-a preocupat cu devoțiune, ingeniozitate și răbdare să regăsească urmele lumii pierdute în care se desfășoară acțiunea romanului, și se trage substanța ei. Întemeiat pe mii de documente de epocă, artistul a reconstituit în mai bine de o mie trei sute de ilustrații case, străzi, saloane, oameni ("boieri, popor, mulțime"), a dat un chip pe care nu-l putem uita lui Pașadia, Pantazi, Pirgu, Penei, Arnotenilor...

Cu o pasiune de arheolog, înțelegând că urma realității este cel mai bun combustibil al fanteziei Răzvan Luscov a suprapus operei mateine o lume de imagini de care nu ne vom mai putea dispensa... mai mult, a redat viață unei lumi dispărute pe care o plângem cu o dulce-amară melancolie.

Pantazi porunci încă un rând de țuici.
Dar voia bună ce ne urărăm, ciocnind,
lipsea cu totul. Mă temui să nu adorm iar.
În sala unde grosolana petrecere negusto-
reasă pornise să se înfierbânte – era
într-o sămbătă – masa noastră avea aerul
unui ospaț de înmormântare.

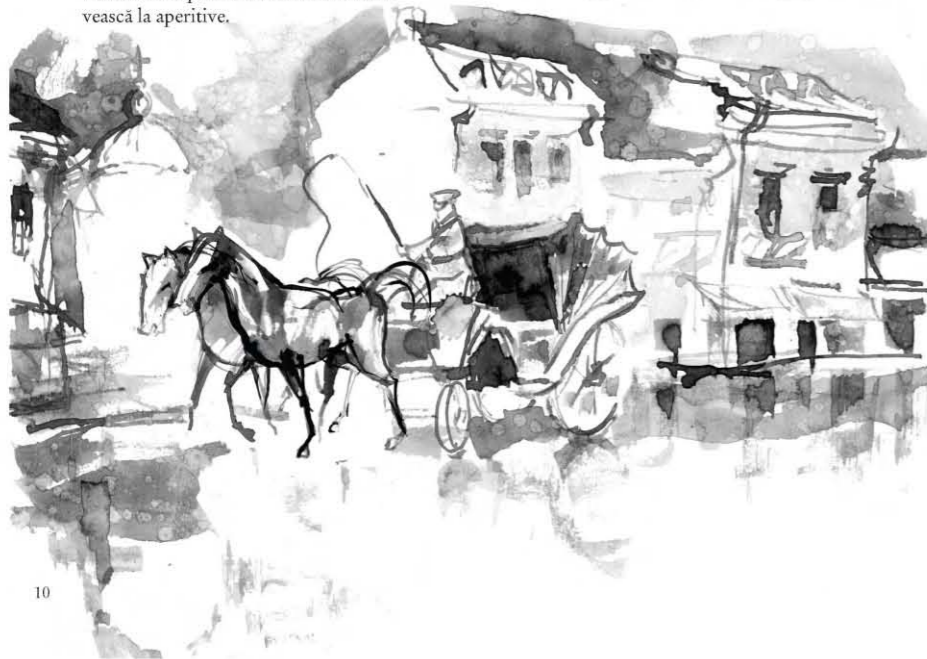
Borșul cu smântână și ardei verde
fu sorbit în tăcere. Niciunul din
meseni nu ridica ochii din taler.
Pirgu, îndeosebi, părea
frământat de o mahnire neagră.
Aș fi deschis eu vorba dacă
lăutarii n-ar fi început
tocmai un vals care era una
din slăbiciunile lui Pantazi,
un vals domol, voluptos și
trist, aproape funebru. În
legănarea lui molatecă, pâlăia,
nostalgică și sumbră fără sfârșit,
o patimă așa sfâșietoare că însăși plăcerea
de a-l asculta era amestecată cu suferință.
De îndată ce coardele încăluzate porniseră
să îngaiame amara destăinuire, sub vraja
adâncă a melodiei, întreaga sală amuțise.
Tot mai învăluită, mai joasă, mai înceată,
mărturisind duiosii și dezamăgiri, rătăcirii
și chinuri, remușcări și căințe, cântarea,
înecată de dor, se îndepărta, se stingea,
suspînând până la capăt, pierdută, o prea
târzie și zadarnică chemare.

12

13

Întorsei capul dezgustat. Birtul ales
pentru acea seară fiind tocmai în Covaci,
luai o birjă, lucru cuminte, deoarece
la sosirea mea, ceilalți mosafiri erau la
a doua țuică, iar oaspetele la a treia.
Mă arătai mirat că se înființaseră cu toții
așa devreme; Pantazi însă mă lămurii că el
venise de-a dreptul de-acasă, iar Pașadia
cu Pirgu de-a dreptul și ei de la „club”,
vremea fiind prea urâtă ca să mai zăbo-
vească la aperitive.

10

11

În urmă cu patru-cinci ani, domnul Luscov a propus editurii Humanitas un comentariu grafic la romanul Craii de Curtea Veche al lui Mateiu Caragiale, pe care nu puțini critici literari îl consideră cea mai strălucită piesă a prozei românești. De-atunci, domnul Luscov și-a dedicat zilele (și bănuiesc că și o bună parte din nopți) realizării acestui proiect grandios. Rezultatul este un demers unic pe piața cărții din România: câteva sute de imagini de mare forță, care transpun aproape paragraf cu paragraf celebrul text matein, atmosfera aceluia București levantin de la sfârșitul secolului 19, cu palatele și mahalalele lui și cu formidabila sa galerie de tipuri umane.

Cultura unei țări există în măsura în care fiecare generație este capabilă, prin relecturi și reinterpretări originale, să dea o nouă viață operelor deosebite pe care ni le-au lăsat cei de dinaintea noastră. Prin proiectul său grafic, domnul Luscov asta face: el readuce în atenția cititorilor, infuzându-i întreaga sa pasiune de artist grafic, una dintre marile valori ale literaturii române. De fapt, o așază pe un soclu spectaculos, el însuși o operă de artă. Nu mă îndoiesc că editarea acestui volum de co-autorat (Caragiale - Luscov) va marca istoria culturii noastre ca un eveniment de mare prestigiu.

Gabriel Liiceanu

și apoi iar și iar, fără întrerupere, în șir,
aproape trei luni...
... din rarele plăcute ale vieții mele.
Cu cât scădea ziua ne întâlneam mai
devreme, ne despărțeam mai târziu.
Să nu mai fi fost zi deloc ca să fi rămas
mereu împreună, rău nu mi-ar fi părut;
cu dânsul nu mi s-ar fi urât o veșnicie.
Nimic mai monoton totuși ca felul
de a ne petrece timpul. Masa o
prelungeam până spre miezul nopții,
la vorbă pe care o urmam la aer liber,
cutreierând, calmi peripateticieni, ulițe
pustii prin mahalale necunoscute unde
ne rătăceam adesea, uitam că ne aflăm în
București. Uneori, la loc deschis, omul
se oprea ca să privească îndelung cerul,
din ce în ce mai frumos către toamnă
și căruia-i cunoștea toate stelele.

72

Când era vreme rea, mergeam la el acasă.
Locuia pe liniștita stradă a Modei,
la catul al doilea al unei clădiri ce
aparținea regelui Carol,

74

73

75

Scurtă descriere a proiectului

Țin să precizez de la început că proiectul s-a derulat pe
parcursul a 4 ani de muncă intensă:

documentare și elaborare.

La solicitarea editurii Humanitas, prin domnul Gabriel
Liiceanu, am început acest proiect în anul 2010. Dânsul a
apelat la mine în virtutea colaborării mele în domeniul
graficii și a grafic designului cu editura Humanitas, care a
început în anul 2000. Mi-a propus să realizăm împreună o
ediție ilustrată a romanului Craii de Curtea Veche, de
Mateiu Caragiale, cel mai important roman românesc al
secolului XX.

Evident, am acceptat, deși provocarea mi s-a
părut copleșitoare.

După o primă lectură a textului, am descoperit deosebita
sa bogăție de informații și sensuri. Drept urmare, am
ajuns, în urma numeroaselor relecturări, să-mi dezvolt și
completez studiul cu numeroase alte surse de informare:
studii critice, documente din epocă, informații istorice,
fotografii, gravuri, șamd.

Într-o primă etapă, am conturat personajele și cadrele
desfășurării acțiunii, ulterior, ajungând să ilustrez aproape
paragraf cu paragraf această narațiune de o bogăție
uimitoare în evenimente, descrieri și informații
explicite și subînțelese.

Or, cam o lună înainte de seara de la care porcede istoria de față, la birtul franțuzesc unde domnului Pantazi i se păstra cu sfințenie masa, în colțul cel mai adăpostit, era la ceasul cinei zarvă mare. Ce anume prilejuise, în strâmtă încăpere, gălăgioasa adunare a tot ce Bucureștii aveau mai moțat, nu ți se minte, știu numai că repede sătul de a privi acea lume anostă și deșartă mă hotărâsem tocmai să-mi aplec nasul în taler când avu loc o intrare ce merita într-adevăr să nu fie trecută cu vederea. O clipă mi se năzări că, folosindu-se de învâlmășeala unei cirezi tâmpe de malaci, se strecuraseră într-un țarc două fiare hămesite...

Era una din acele împerecheri strânse, datorite de obicei vițului, așa strânse că de la un timp nu se mai pot închipui singuri cei ce le alcătuiesc. De bună seamă tot vițul trebuia s-o fi înădit și pe aceasta, căci altceva ce ar fi putut apropia doi oameni atât de deosebiți? Unul în vârstă, cănit și ferchezuit la deznădejde, purta pe un trup întepenit, dar zvelt încă, un cap cum veacul nostru nu-și mai dă cazna să plâsmuiască și părea chiar întors din vremuri de altădată acel chip aprig ale cărui trăsuri semețe purtau pecetea răzvrătirii și a urii. Celălalt, mai tânăr mult, coclit însă și buhav, care legăna pe niște picioare subțiri arcuite în afară o burtică ascuțită, oglindea pe fața-i rânjitoare și botoasă joscnicia cea mai murdară. Cel dintâi, foarte rece, își rotise încet privirea posomorâtă pe deasupra capetelor, celui de al doilea îi jucau fără astâmpăr

ochișorii vioi și refecați sclipind de vicleană răutate. În tot, impresia ce o da acesta din urmă era numai în paguba lui, iar alătura de domnul cel trufaș făcea să-i reiasă și mai respingătoare mutra obraznică de marțafoi.

– Dumneata nici apă la gărlă nu găsești, bombăni el așa ca să-l auzim noi, tot eu, tot Pirgu sireacul! Strânse familiar mâna lui Pantazi și ocrotitor pe a mea și se așeză la masa noastră fără a mai cere voie. Însoțitorul său nu luă loc decât pofit și după înfățișările de rigoare pe cari le făcui cu atât mai mare plăcere cu cât de mult doream o apropiere între aceste două ființe, Pașadia și Pantazi, așa menite să se înțeleagă și să se prețuiască.

Ținurăm deschis localul până la ziua. Pirgu plecă și se întoarse de mai multe ori, din ce în ce mai beat. Ca să-i dovedească lui Pantazi, pe care din „nene” nu-l scotea, cât îl iubea, îl tot săruta mereu.

– Nu mă mai lăsați să-l pup, fraților, ne rugă, că-l trimit la Govora.

– Bufon abject, îl muștră Pașadia, vezi să nu te trimitem noi la Mărcuța!

Ar fi fost drept atunci să mergem cu el acolo și noi ceilalți trei și să nu ni se mai dea drumul. Ca să fim împreună, Pantazi și cu mine nu urmarăm oare în viața lui de noapte pe Pașadia care, la rândul său, se lăsa călăuzit orbește de Pirgu?

Mi se dezvălui astfel o lume nebănuită, cu blestemății la cari, de n-aș fi fost în ființă martor și le-aș fi auzit de la altcineva, le-aș fi crezut că țin de tărâmul născocirii. Bucureștii ramăsese credincios vechei sale datini de stricăciune; la fiecă pas ne aminteam că suntem la porțile Răsăritului. Și totuși, desfrăul mă uimi mai puțin decât

descreierarea ce domnea în toate rândurile; mărturisesc că nu mă așteptam să văd dospind țicneli atât de numeroase și de felurite, să întâlnească atâtea nebunime slobodă. Cum nu-mi fu dat să găsesc mai pe nimeni la care, mai curând sau mai târziu, să nu se dea pe față vreo meteahnă, pe care pe neașteptate, să nu-l aud aiurind, la sfârșit pierdui nădejdea să cunosc, în carne și oase, făptura omenească pe deplin teafără la minte.

Am incercat sa reconstitui în desenele mele nu numai atmosfera Bucureștilui din anii 1910 (și parțial din 1877), ci și, în urma unui studiu aprofundat, imagini de atunci ale unor clădiri și străzi azi dispărute. Sursele de informare au fost descrieri, ilustrații și fotografii din epocă, hărți de atunci ale orașului.

Îndrăznesc să apreciez că proiectul pe care vi-l supun atenției, dincolo de valoarea sa artistică (pe care o las la aprecierea dumneavoastră), are și o valoare de studiu, care ilustrează și revalorizează o epocă din viața orașului București prin reconstituirea unui cadru, a unor locuri, a costumelor și obiceiurilor vremii, este nu numai un demers plastic, ci și unul de documentare și informare prin reconstituirea în imagini a unor locuri și clădiri anume din Bucureștilui începutului de secol XX (multe dispărute azi).

106

107

108

109

Dintre ilustrațiile care reconstituie clădiri și locuri din Bucureștiul vremii, menționez aici doar o parte dintre ele:

- * Calea Victoriei - Pasajul Român, interiorul și exteriorul (dispărut), (acolo unde se afla cafeneaua Cazes)
- * Hotel de france (disparut)
- * Terasa Oteteleşanu la 1877 (dispărută)
- * frontul de vizavi de Terasa Oteteleşanu, la 1877 (dispărut)
- * fragment din Gara de Nord, 1877 (parțial dispărută)
- * Curtea Veche la 1910
- * Biserica Curtea Veche (Buna Vestire, Sf. Anton). La 1910, biserica nu fusese restaurata în formă de astăzi
- * Mahalalele "mai de soi" și mahalalele "chițimiilor scunde"
- * Fosta Primărie a Bucureștiului (disparuta)
- * Strada Modei, azi complet dispărută
- * Calea Victoriei intersecție cu Cișmeaua Roșie
- * Casa Pricopoaiei (disparută)
- * Gradina Giaferului
- * Sf. Elefterie Mic la 1915
- * Dealul Cotrocenilor la 1902 si altele.
- * Interioare de case, mobilier și obiecte

110

111

Prin numărul și conținutul ilustrațiilor realizate de mine, produsul final al acestui demers este, nu o creație literară ilustrată, ci un album de imagini care însoțește un roman. Deasemenea, fiind un pasionat și îndrăgostit al desenului "de mână", într-o epocă în care acesta a dispărut aproape complet în favoarea tehnicilor digitale, am încercat să repun în valoare calitățile acestuia și în speranța că va fi un stimulent pentru alți posibili creatori.

Răzvan Luscov

De acolo plecăm să încercăm alt vînaș; și-aducea
el aminte de niște ravae nebun, la prispa înaltă,
sau de niște sînge-de-iepure, să dai cu căciula-n cîini.

Între două cărciumi, luam o cafea la Protopăscu sau la Pepi Șmaroț și mai stam de vorba cu fetele la un pahar, cât rostuia Pîrgu pentru Pașadia sau alteineva vreo întâlnire pe a doua zi. Ne suiam uneori nițel la „club”, unde Pașadia ținea câteva lovituri la drum-de-fier, din picioare, la iuțală; aceasta însă rar, femeilor și cărților fiindu-le harăzite ceasurile dinaintea cinei. La popasul al treilea începea cheful cu temei pe răpunere.

Cu ele Gorică se simțea la largul său, își da drumul. Ca argintul-viu, el aluneca de la masă la masă, stârnea hohote de răs, mulțumită lui chiolhanul prindea chiag și se înfierbânta;

el spunea lautarilor ce să cânte, le da de băut, se pupa cu ei în gură, apoi îi lua la injurători și la palme. De altfel, cam de obicei, spre dimineață se lăsa cu bătaie.

158

159

164

Străini de tãmbãlul care se umflã sãlbatic, Pantazi și Pașadia-și urmau în tăcere visarea ca și cum s-ar fi aflat la mii de poște departe, ceea ce părea că le-o tulburã era tocmai liniștea. Și ceva ciudat iarași, când se întâmpla să nu vie Pirgu – avea de moșit vreo poliță cu maimuță, sau se încurca la dardăr cu Mehtupciu – atunci chiar dacă mergeam pe unde fusesem cu dãnsul, moșãiam cu paharele dinainte, tot ce vedeam rãmãnea șters și fãrã viață, acelei lumi de noapte însuflețitor fiindu-i numai el, el, întruparea vie a însuși sufletului spurcat și scãrnãv al Bucureștilor.

165

Și când, la moartea acestora ne-au rămas
casele cele mari cu paraclis de la
Cișmeaua Roșie, tot mama a fost care
n-a voit să ne mutăm în ele, zicând că
pe Podul-de-pământ, sau de pastramă,
după porecla veche, era mai frumos.

Nu pot uita acea aburoasă și rece noapte
de april, parcă bătută cu smântână de luna
plină și ușor îmbalsămată de zarzării
înfloriți, noapte care pentru mine avea
să fie cea din urmă.

200

204

205

Prietenul se opri aci, zâmbind, își aprinse cu tabiet țigara porunci cafele, vin. Și reluă numaidecât firul povestirii.

- ...Într-un salon viu luminat, cocoane în malacov, încărcate de scule, boieri cu favoriți sau cu imperiale, la grumazul căroră scânteie briliantele Nișanului, se apleacă adânc ca să sărute mâna unei bătrâne îmbrăcată în verde, o bătrână puțintică la trup și uscățivă, cu păr cănit morcoviu, cu ochi spălăciți albaștri. Are însă aerul atât de măreț: ea stă dreaptă, capul îl ține sus, căutătura-i e semeță, vorba răspicată și poruncitoare. De șapte ani de când s-a întors din cea din urmă călătorie la Baden-bis, ea nu mai iese din casă și, pentru că singurătatea îi e urâtă iar somnul rar, în fiecare seară, după-masa de douăsprezece tacâmuri, are până târziu sindrofiie.

- Ca să mă amețesc, mă aruncau în vâltoarea vieții de petrecere, și cu așa avânt că am speriat cu desfrâul și cu risipa Bucureștii. Vreme de un an, la Cișmeaua Roșie, unde mă mutasem, chefurile până la ziua albă s-au ținut lanț. Din ce era mai stricat, îmi făcusem o numeroasă curte: când plecam la vânătoare sau dam câte o raită pe la mănăstiri eram cu un alai de cel puțin douăzeci de trăsură încărcate cu vârf, bașca feciorii cu merindele și tariful meu de lăutari.

304

305

204

205

Întrucât mă privește trebuie să-i fiu recunoscător. O viață lungă nu mi-ar fi ajuns întreagă pentru a pătrunde sufletul omenesc în toată ticăloșia de care e în stare, așa ca cele cinci săptămâni trăite la Arnoteni. Deschisă vraise oricând, oricui, casa lor, contopire de ospățarie și de han, de tripou, de bordel și de balamuc.

272

cu ofițerașul încârlionțat dintr-o fotografie îngălbenită de pe măsută, frumușel și firav așa cum era pe vremea când îl trecuse pe răboj cu însemnarea „piccolo ma simpatico” frizerul Coriolan. Hotărât, nesimțirea îi pria tot atât de puțin lui cât o seca pe durdulia sa jumătate amorul. Încă tânără la față, învoaltă și spelbă, ea își plimba voioasă printre mosafiri maldărul de carne fleșcăită, legănându-și sânii căzuți și coapsele dolofane, glumea, râdea, avea pentru fiecare o vorbă și un zâmbet. Mi se păruse totuși că se întrezărea la dansa o mahnire ascunsă pe care mă grăbii să o pun pe socoteala necredinței soțului și a desfrâului fetelor.

273